

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA GRAFIK MATERIALLARDA ISHLASHGA O'RGATISH

Toshkent viloyati Yangiyo'l tumani 14-umumiy o'rta ta'lim maktabining

Tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi

Tursunbayeva Ma'mura Kuldashbayevna

Annotatsiya: Ushbu maqola orqali Tasviriy san'at darslarida bo'lajak zamonaviy tasviriy san'at ta'limi o'qituvchilariga grafik materiallarda, xususan guash bo'yog'i xususiyatlari va undan foydalanish texnikasini o'rgatishdan iborat.

Kalit so'zlar: Tasviriy san'at, grafik materiallar, Guash, ijod, uslub, texnika, qalamtasvir, akvarel, yorug'-soya.

Аннотация: С помощью этой статьи цель этой статьи - научить будущих учителей современного изобразительного искусства графическим материалам, особенно характеристикам гуашевой краски и технике ее использования на уроках изобразительного искусства.

Ключевые слова: Изобразительное искусство, графические материалы, гуашь, творчество, стиль, техника, карандашный рисунок, акварель, свет-тень.

Annotation: This article aims to teach future teachers of contemporary art graphic materials, in particular the properties of gouache and the techniques of its use, in fine arts lessons.

Keywords: fine arts, graphic materials, gouache, creativity, style, technique, pencil, watercolor, chiaroscuro.

Ma'lumki bugungi kunda oliy ta'lim muassalarining oldiga qo'yilgan asosiy maqsadi; talabalarni o'z mutaxassisligi bo'yicha chuqur bilim olishini taminlash, ularni intellektual rivojlantirish, yangi g'oyalarni topish va amaliyotga tatbiq etishini nazarda tutadi. Bu esa mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida, liar tomonlama yetuk, komil insonni

shakllantirish, yuksak malakali, ijodkorlik va tashabbuskorlik qobiliyatiga ega, yangi texnika va texnologiyalarga tez moslashuvchan layoqatli kadrlarni tayyorlash masalasining hozirgi zamon ta'lim nazariyasi va amaliyoti uchun muhimligini ko'rsatib beradi. Barcha sohalarda bo'lgani kabi tasviriy san'at ta'lim yo'nalishida ham, liar tomonlama mukammal, ijodkor kadrlarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan bo'lajak pedagog-rassomlar tasviriy san'at sir asrorlari, tarixi, tur va janrlari haqida chuqur bilimga ega bo'lishi, hamda turli grafik materiallarning xususiyatlari va ularda ishlash texnikalarini yaxshi bilmog'i lozim.

Har bir pedagog-rassom o'z xoxishi, qiziqishi va maqsadiga qarab, turli xil grafik materiallardan foydalanib asar yaratadi. Grafik materiallarda tasvirlashning turlari ko'p bo'lib, har bir ijodkor rassomning asar yaratish jarayonida o'ziga xos uslubi, tasvirlash texnikasi va foydalaniladigan materiallari mavjud. Kimdir akvarel bilan tasvirlashni yoqtirsa, yana kimdir guashda yoki moybo'yoqda, boshqasi esa qalamda, retushda, akril bo'yog'ida, sanginada va boshqa materiallarda tasvirlashni yoqtiradi. Albatta har bir materialdan foydalanishning ham o'ziga xos uslubi mavjud. Rangtasvir ustalarining asarlarini kuzatar ekanmiz, ularning har biri texnologiyasi hamda uslubi jihatidan naqadar rang-barang ekanligini ko'ramiz va rassomlar mahoratiga tan beramiz. Ayniqsa guash bo'yog'ida ham juda ko'p o'tmish rassomlari asarlar yaratganliklari malum. Ularning bir-biridan ajoyib natyurmort, manzara, teatr bezaklari, portret, plakatlari jahon tasviriy san'ati xazinasidan o'rin olgan. Chunki ijodkor rassomlar bo'yoqning tasvir imkoniyatlarini ustalik bilan qo'llaganlar. Asarlarning biri quyuuq bo'yoq qatlamidan foydalanib ishlangan bo'lsa, boshqasi esa juda nozik, yupqa qatlamda bajarilgan. Shunday asarlar ham borki, ular murakkab aralash texnikada bajarilgan. Ya'ni ham akvarel, ham guash texnologiyasi ustalik bilan qo'llangan. Bunday mahoratli ishlangan asarlar qatoriga rus rassomlari V. Serov, K. Yuon, V. Kustodiyevlarning ijod namunalarini qo'shishimiz mumkin. Shunisi ham qiziqarliki, ayrim rassomlar akvarel bo'yog'ida yaratgan asarlarida guashning faqat oqini ishlatganlar va bu yaxshi samara berganligi ko'rinib turadi. Bunday asarlarga S.

Gerasimov ijodiga mansub ishlarni misol qilib ko'rsatishimiz mumkin. Guash bo'yog'i akvarel bo'yog'ining tamoman aksi bo'lib, u kabi tiniq, jarangdor tus bermaydi. Ranglari yorug'likni yutganligi sababli uning tagidagi qog'oz ko'rinib, sezilib turmaydi. Tarkibi esa akvarelniki singari -bo'yoq kukuni va uni bog'lovchi moddalardan iborat. Ammo ular maxsus yog'och yelimi bilan mo'tadil nisbatlarda aralashtirilgan bo'ladi. Guash bo'yog'ining yana bir muhim jihati uning oq bo'yoq bilan aralashtirib ishlatilishidir. Shuning uchun uning ranglari unchalik jarangdorlik kasb etmaydi. Bo'yoqni ishlatish uchun mo'yqalamlar ham maxsus tanlanib olinadi va ular juda yumshoq bo'lmasligi, bir oz dag'alroq bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Tasvir ishlanadigan sath, ya'ni qog'oz yoki karton ham silliq bo'lmagani yaxshi. Uning yuzasi iloji boricha yelimli qoplama (grunt) bilan ishlov berilgan bo'lishi zarur. Shunda uning sathiga guash bo'yog'ini yaxshi surtish mumkin bo'ladi. Guash ko'pincha grafik ishlarni, bezaklarni, plakatlarni ishlashda va qisman rangtasvirlarni bajarishda foydalaniladigan, suv qo'shib ishlatiladigan, tez quriydigan bo'yoqdir. U bilan tasvirlar bajarishning murakkabligi shundaki, bo'yoq surtilgan paytda to'q, qurigandan keyin esa ochlashib ko'rinishidir. Shu jihatini hisobga olib turilmasa, ranglar orasidagi muvofiqlikni ushlab turish ancha qiyin kechadi. Buning uchun odatda liar bir surtiladigan asosiy ranglar alohida-alohida maxsus idishchalarda tayyorlanib olinib, so'ng unga bir oz boshqa qo'shimchalar aralashtirib tasvir ishlanadi. Ranglarni ishlatishda, uning to'q-ochligi, rang tuslarining qanday topilganini doimo tekshirib, bilib turish uchun bir bo'lak qog'ozga tayyorlangan aralashmani surtib aniqlab, so'ng qo'llansa maqsadga muvofiq bo'ladi. Ammo shunisi borki, bu nozik, saqlanishi ancha qiyin bo'lgan ishlarning ayrimlari, ayniqsa quyuq qilib ishlanganlarining bo'yoqlari o'chib, to'kilib ta'mir talab bo'lib qolganligi sir emas. Guash bo'yog'ida tasvirlarni bajarganda iloji boricha liar bir rang tusi uchun alohida-alohida mo'yqalam tutgan ma'qul. Shunda ranglarni tiniq va toza, jozibali chiqishiga erishiladi. Guash bo'yog'ida ranglavha va ayniqsa portretlar hamda odam tana qismlarini tasvirlash, nozik rang tovlanishlarini berish qiyin ishdir. Buning uchun ancha muncha mahorat, bilim, tajriba

kerak bo'ladi. Tasvir ishlashning yo'l-yo'rig'i, usullarini puxta egallash esa ko'p amaliy mashg'ulotlarni talab etadigan jarayondir. Guash bo'yog'ining keyingi paytda yangi kashf etilgan turi ham mavjud bo'lib, uning nomi «fluorescentli guash» deb ataladi. Uning ijobiy tomoni sun'iy nur tushirilganda yorqinlik kasb etib, «yal-yal» yonib ko'rinishidir. Chunki uning ximiyaviy asoslari ultrabinafsha, binafsha, ko'k, yashil nurlardan g'ayrioddiy yorqin va tabiatdagidan ikki-uch marta kuchli rangda tovlanib ko'rinadi. Shu sababdan bunday bo'yoq turi teatr bezakchiligida keng qo'llanmoqda. Uning ta'sirchan yarqirab ko'rinishi uchun odatda kvars lampalarni nuridan ham foydalansa bo'ladi. O'quv-mashq ishlarni bajarishda, ayniqsa natyurmortlarni ishlashda guash bo'yog'idan foydalanish juda ham qo'l keladi. Uni moybo'yoqda tasvirlar ishlashdan awal o'rganilsa maqsadga muvofiq keladi. Shuningdek, turli kompozitsiyalarning eskizlarini o'quv-mashq namunalarni guash texnikasida bajarish qulaydir. U bilan katta-katta sathlarni yaxlit qilib bo'yash, tez ishlash mumkin.

Xulosa qilib aytganda bugungi kunda liar bir oliy ta'lim muassasi oldida turgan asosiy maqsadlaridan biri zamonaviy tasviriy san'at o'qituvchilariga turli grafik materiallarda xususan guash bo'yog'ining xususiyatlari va ishlash texnikalarini o'rgatish orqali; ularni borliqdagi va san'atdagi go'zalliklarni ko'ra bilish, idrok etish, tushunish va qadrlashga o'rgatish; estetik va badiiy didni o'stirish, badiiy fikr doirasini kengaytirish; badiiy ijodiy qobiliyat va fantaziyasini rivojlantirish, o'z uslubini, ijod yo'lini topishiga xizmat qilishdan, shu bilan birga tasviriy san'at ta'lim yo'nalishida liar tomonlama tajribali, yetuk kadrlarni tayyorlashdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Султанов, Х. Э., Анкабаев, Р. Т., Хасанова, Н. С., & Чориева, Н. Ш. (2017). Инновационные методы обучения на занятиях по изобразительному искусству. In Актуальные вопросы современной педагогики (pp. 103-105).
2. Ne'mat, A. M., & Ankabaev, R. T. (2018). Methodological Principles of Training Fine Arts. Eastern European Scientific Journal, (6).
3. Ирбутаева, М. Т., Махмудов, М. Ж., & Махмудов, М. Э. (2020). ЖИВОПИСЬ И ГАРМОНИЯ МУЗЫКИ. Ученый XXI века, 6-1(65), 31-34.
4. Tursunmurotovich, S. S. (2020). Importance of illustrations for perception of content of the book. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8(4), 98101.
5. Shuhratovich, I. U. (2020). Application of innovation in teaching process. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8(5), 4-8